

Projektbeskrivelse

Markedsdrevet dyrevelfærd – Løse søer

Sammendrag af projektets formål og indhold

I den konventionelle svineproduktion er søer i dag næsten altid fikseret, mens de farer og dier. Så godt som alle interessenter er enige om, at dette ikke er godt for søernes velfærd. Der findes alternative produktionssystemer, hvor søerne også er løse, mens de farer og dier, og dermed kan holdes løse hele vejen gennem produktionen.

Problemet er, at disse systemer medfører en væsentlig, ekstra omkostning for landmanden. For at det skal kunne løbe rundt, er det derfor nødvendigt med en ekstra pris for smågrisene og dermed i sidste ende for svinekødet. Projektet skal undersøge mulighederne for at fremme produktionssystemer med frie søer, baseret på, at produkterne herfra kan sælges til en højere pris. Dette vil give muligheder for at løbe udviklingen i gang – lidt svarende til, hvordan udbredelsen af systemer til løse drægtige søer for godt 15 år siden blev katalyseret via en ekstra pris for såkaldte englandsgrise.

Projektet vil undersøge holdninger og betalingsvilje hos forbrugere i Danmark samt på relevante eksportmarkeder. Ligeledes vil det blive undersøgt, hvad der skal til for at motivere landmænd til at indgå i en produktion med løse farende og diegivende søer, og hvorledes produkter fra denne type produktion kan passes ind i markedsstrategier hos fødevarer virksomheder og i detailhandelen, såvel i Danmark som på de relevante dele af eksportmarkederne. Sidstnævnte forventes at omfatte Sverige, Storbritannien, Tyskland, Japan, Kina og evt. Italien og Australien. Den endelige udvælgelse af lande vil blive fastlagt af projektets styregruppe på et møde i foråret 2012.

Resultater

Projektet forventes at munde ud i velunderbyggede analyser af mulighederne for at fremme overgang til løse farende og diegivende søer ved hjælp af markedsdrevne initiativer. Der vil blive leveret primære undersøgelser af danske forbrugeres interesse og betalingsvilje i forhold til et svinekødsprodukt, hvor der er stillet krav om løsgående søer ikke blot i drægtighedsperioden, men også i fare- og diegivningsperioderne. For relevante eksportmarkeder vil holdninger og betalingsviljer blive undersøgt ved hjælp af sekundære datakilder samt interviews med centrale eksport- og importansvarlige personer. Endvidere vil der blive givet et bud på dansk detailhandels muligheder for og interesse i at markedsføre et sådant produkt. Endelig vil erhvervets omkostninger forbundet med et sådant produkt blive afdækket, og der vil blive peget på mulige incitamentsstrukturer, der kan bidrage til at øge andelen af svinekød, som er baseret på, at søerne går løse i alle faser af produktionen.

Milepæle 2012: Litteraturstudier er afsluttet, problemformuleringer for konkrete analyser er færdiggjort og rammerne for dataindsamling (spørgeguides i WP1 og WP3, spørgeskema i WP2 og omkostningsberegninger for valgte realistiske staldsystemer) er på plads.

Milepæle 2013: Analyser er gennemført i de enkelte arbejdsplaner og den samlede analyse er offentliggjort.

Baggrund

Der er ofte fokus på dyrevelfærden i dansk svineproduktion. En af succeshistorierne er, at Danmark i 90'erne gik foran i forhold til at sikre velfærden blandt løse drægtige søer. Dette blev i høj grad muliggjort, fordi britiske detailkæder stillede krav om, at drægtige søer skulle være løse. De af de danske landmænd, som gik forrest i forhold til at have løsdrift i drægtighedsstalden, fik på den baggrund en merpris for deres leverede svin, og dette var med til at drive udviklingen frem. I dag er omkring 75 % af alle drægtige søer i Danmark løsgående, fra 1. januar 2013 skal samtlige drægtige søer i EU være løsgående. I Australien er der indgået en frivillig aftale i svinebranchen om at alle drægtige søer skal være løse fra 2017, og i USA har store virksomheder som fx Smithfields forpligtet sig til at gå over til systemer med løse drægtige søer.

Mange landmænd, lægfolk og dyrevelfærdsforskere er enige om, at søerne burde slippes løs, ikke bare mens de er drægtige, men også i fare- og diegivningsperioderne. Dette er dog ikke noget, der sker af sig selv, fordi gevinster og omkostninger ikke automatisk er fordelt, så ændringen bliver en god forretning for alle. Forskere ved Fødevareøkonomisk Institut og ved Newcastle University har således, uafhængigt af hinanden, vist, at der er ekstra omkostninger forbundet med løse farende og diegivende søer.

I dette projekt vil vi identificere interesser, holdninger og økonomiske konsekvenser for de involverede parter og analysere mulighederne for at påvirke incitamentsstrukturen således, at der inden for en overskuelig årrække – og ad frivillighedens vej – vil være en markant andel af søerne i dansk svineproduktion, som går løse i alle faser af produktionen. Ideen i projektet er på linje med de visioner om brugerdrevet udvikling, som nu er toneangivende i EU's politik på dyrevelfærdsområdet. Det særlige ved projektkonstruktionen er dels, at forbrugernes betalingsvilje ikke er ene om at tegne efterspørgselssiden, men skal tolkes i samspil med detailhandlens ønsker og motiver for at øge markedsandelen af kød stammende fra løsgående søer; dels at projektets holdningsstudier gør det muligt at skelne mellem borgeren, som har holdninger til, hvordan svineproduktion burde indrettes; og forbrugeren, som agerer på markedet og ikke altid handler i overensstemmelse med borgeren. Dermed bliver det muligt at give en realistisk vurdering af, hvilke forbedringer i dyrevelfærden der appellerer til forbrugeren af svinekød og ikke blot til den engagerede samfundsborger. Endvidere giver det tætte samarbejde med Videncenter for Svineproduktion mulighed for inddragelse af realistiske staldsystemer, der på en for landmanden acceptabel måde kan håndtere løsgående søer.

I forvejen er en omfattende dansk forskningsindsats, både inden for universitetssektoren og i

erhvervsregi, rettet mod at skaffe det fornødne videngrundlag for at udvikle produktionssystemer til løse færende og diegivende søer, som tilgodeser hensyn til både dyrevelfærd og effektivitet. Også fra nyere forbrugsforskning er der viden at hente bl.a. fra EU FP6-projektet Q-porkchains om europæiske forbrugeres forbrug af svinekød og holdninger til svineproduktion (afsluttes oktober 2011). Netop med baggrund i dette projekt er det muligt at komme nærmere en identifikation af holdninger specifikt hos den del af forbrugerne, som har et stort forbrug af svinekød. Endvidere trækkes der naturligvis også på viden fra tidligere undersøgelser om afsætningsmuligheder for dansk svinekød og danskeres holdninger til svineproduktionen. Det ansøgte projekt vil kunne udgøre et vigtigt supplement hertil.

Projektet er blevet diskuteret med kommunikationsdirektør Anne Villemoes fra Danish Crown og med teamleder Mette Børsen og teamleder Karsten Bruun Rasmussen, begge fra Afdeling for Handelspolitik og Afsætning, Landbrug og Fødevarer. De ser alle et behov for at få undersøgt de markedsmæssige muligheder for specialprodukter, baseret på hold af 100 % løse indendørs søer, og de mener specielt, at det er værd at undersøge, om sådanne produkter kan understøtte eksisterende kvalitetsmærker i Danmark og på eksportmarkederne. De bekræfter endvidere, at branchen ikke ligger inde med viden svarende til den, som vil blive frembragt i nærværende projekt.

Projektet vil kunne gøre en reel forskel både i forhold til forbedring af søernes velfærd, i forhold til forbedring af svinebranchens omdømme og i forhold til at fremme samfundets målsætning om at forbedre forholdene for produktionsdyr i Danmark. Sidst men ikke mindst vil projektet bidrage til at fremme produktudvikling og afsætning af dansk svinekød. Således bidrager projektet til at opfylde i hvert fald tre af fondens generelle hovedformål. Projektets direkte fokus på en aktuell samfundsmæssig problemstilling gør det svært at skaffe finansiering fra et af de mere grundforskningsorienterede udbudsprogrammer, mens vi mener, at projektet passer rigtig godt til Svineafgiftsfondens formål.

Indhold og aktiviteter

Projektets kerne er fire arbejdsplaner omfattende borgerholdninger (WP1), forbrugerundersøgelser (WP2), detailhandelsanalyser (WP3) og omkostningsanalyser (WP4), mens trådene samles i WP5, som omfatter koordinering samt sammentænkning og formidling af resultater. Fælles for de fire første arbejdsplaner er, at de indledes med et målrettet litteraturstudie, at analysemetoderne finpudses til den konkrete problemstilling, at data indsamles og bearbejdes, og at de tænkes ind i projektets samlede analyseramme.

WP1 (borgerholdninger)

Denne arbejdsplan udføres i nært samarbejde med et sideløbende ph.d.-projekt, samfinansieret af Danish Meat Research Institute, Landbrug & Fødevarer og Københavns Universitet, om folks holdninger til dyrevelfærd i forbindelse med svinekød i henholdsvis Danmark, Storbritannien og

Sverige. Pågældende ph.d. projekt forsinkes pga. den studerendes barselsorlov, men der vil være et metodisk samarbejde mellem de to projekter om gennemførelsen af fokusgruppeinterviews i Danmark. Fokusgruppeinterviews er en velegnet metode til at afdække hvilke holdninger, der er på spil i forhold til en bestemt problematik som f.eks. forskellige staldsystemer i svine sektoren samt sætte ord på typiske tankegange i relation til dyrevelfærd hos svin. På basis af dette kan der peges på, hvilke værdier danskere trækker på, når de tager stilling til forskellige staldsystemer, og hvordan hensynet til dyrevelfærd afvejes i forhold til andre hensyn. Dermed bliver det muligt dels at tegne et billede af, hvilke krav danskere stiller til god dyrevelfærd i svineproduktionen, dels at komme med input til de kvantitative forbrugerundersøgelser i WP2.

Arbejdet i denne arbejdsplan vil derfor i høj grad have fokus på, hvordan holdninger til løsgående søer kan ses i en større sammenhæng, når andre velfærdsproblemer er i spil. Folks holdninger til dyrevelfærd i forhold til andre kvalitetsegenskaber afdækkes desuden gennem litteraturstudier, hvor der lægges særlig vægt på at afdække holdninger på de vigtigste eksportmarkeder.

Aktiviteter 2012: Litteraturstudie og udarbejdelse af interviewguide for fokusgruppeinterview.

Aktiviteter 2013: Gennemførelse og analyse af interviews fra Danmark med henblik på afdækning af holdninger til løsgående søer og input til samlet analyse.

Tidsforbrug WP1: 2 måneder i 2012 og 2 måneder i 2013.

WP2 (forbrugerundersøgelser)

Denne arbejdsplan bygger på en repræsentativ dansk spørgeskemaundersøgelse, der designes i tæt samspil med WP1. Formålet er at give et kvantitativt bud på, hvordan befolkningen i deres egenskaber af henholdsvis forbrugere og borgere vægter velfærd hos løsgående søer i forhold til andre mulige velfærdsfremmende tiltag i svineproduktionen. Der undersøges bl.a., om folks syn på et produkt afhænger af, om produktet markedsføres bredt, som et privat mærke i en enkelt supermarkedskæde eller eventuelt som et nyt standardprodukt baseret på et lovkrav. Ligeledes inddrages forbrugernes aktivitet på markedet (forbrugsvolumen) som en mulig forklarende variabel. Endelig bliver folk bedt om at vælge mellem produkter med forskellige priser og forskellige krav til dyrevelfærd, hvorved de afslører deres afvejning mellem pris og forskellige typer af velfærd (såkaldt valgekspertiment). Mens WP1 er baseret på kvalitative interviews, der giver et detaljeret billede af, hvilke holdninger der kan være i spil – med mulighed for at identificere, hvordan folk begrundes deres holdninger – så giver WP2 et kvantitativt billede af en mere fokuseret problemstilling med mulighed for at se, hvor udbredte de forskellige holdninger og prioriteringer, der blev identificeret i WP1 i forhold til løsgående søer, er i befolkningen. Der vil allerede ved design af spørgeskemaet blive fokuseret på at reducere den 'hypotetiske bias', som desværre altid er til stede i spørgeskemaundersøgelser, samtidig med at nyeste faglige viden inddrages i forhold til fortolkning af samspillet mellem holdninger og købsadfærd. Projektgruppen har endvidere adgang til unikt datamateriale bestående af købsdata (reel købsadfærd) for godt

2000 danske husholdninger fra perioden 2002-2008 og holdningsdata fra 2008, som bl.a. omfatter dyrevelfærd. Disse data vil blive inddraget i analysen netop med henblik på at identificere mulige sammenhænge mellem holdninger og reel købsadfærd. Undersøgelserne gennemføres på danske forbrugere, men det er håbet via projektgruppens solide internationale netværk at kunne inddrage resultater fra lignende undersøgelser i de væsentligste eksportlande. Som et vigtigt særkende ved projektet vil de kvantitative analyser af holdninger og betalingsviljer ikke stå alene, men vil blive fortolket i samspil med informationer om borgerholdninger fra WP1 og detailhandlens holdninger til markedsføring af pågældende velfærdsprodukter fra WP3.

Aktiviteter 2012: Litteraturstudie samt forberedelse og opsætning af spørgeskema, herunder design af valgekspertiment.

Aktiviteter 2013: Gennemførelse af spørgeskemaundersøgelse, analyse af data og input til samlet analyse.

Ressourceforbrug WP2: 5 måneder i 2012 og 5 måneder i 2013.

WP3 (detailhandels – og eksportmarkedsanalyser)

Formålet med denne arbejdsopgave er at analysere, hvad der skal til for at få slagterierne og detailhandlen til at engagere sig i at markedsføre kødprodukter fra løsgående søer. Analysen tager udgangspunkt i en teori om en tredeling af markedspraksis i (1) nuværende samhandelspraksis, (2) hvordan aktørerne forstår markedet og (3) hvordan aktører forsøger at ændre praksis. I nærværende projekt fokuseres således på henholdsvis nuværende samspil mellem primærproduktion, forædling og detailhandel, aktørernes syn på forbrugere og deres kødforbrug og aktørernes egne syn på og input til, hvordan markedsføringen af kød fra løsgående søer kan øges og forbedres. I analysen fokuseres meget på samspillet mellem aktørerne, og der gennemføres i alt 12 interviews med repræsentanter fra både producenter og detailhandlen i Danmark. For de ca. 5 væsentligste eksportmarkeder vil der foruden litteraturstudier blive gennemført interviews med centrale importvirksomheder udvalgt i samarbejde med styregruppen. Herigennem bliver det muligt at gennemføre en overordnet sammenligning af aktørinteraktion i de forskellige lande. Disse aktiviteter vil danne grundlag for en vurdering af mulighederne for at få detailhandelen til at gå ind i markedsføring og salg af specialprodukter, hvor produktion baseret på løse søer indgår som en central parameter.

Aktiviteter 2012: Litteraturstudie samt udarbejdelse af analyseramme og spørgeguide, påbegyndelse af interviews med aktører i primærproduktion, forædling og detailhandel i Danmark. Interviewene analyseres løbende med henblik på at justere spørgeguiden.

Aktiviteter 2013: Gennemførelse af interviews med repræsentanter for importvirksomheder i de ca. 5 væsentligste eksportmarkeder. Analyse af interviews for hvert land og på tværs af lande med henblik på at identificere forskelle og ligheder. Afrapportering og input til samlet analyse.

Ressourceforbrug WP3: 5 måneder i 2012 og 5 måneder i 2013.

WP4 (omkostningsanalyser)

Der er, som ovenfor nævnt, allerede kendskab til undersøgelser af omkostningerne forbundet med løsgående søer både i Storbritannien og Danmark. Disse undersøgelser giver nogenlunde enslydende slutresultater, men er baseret på forskellige forudsætninger. Medens de danske analyser hovedsageligt ser de ekstra omkostninger som et resultat af en øget arbejdsmængde per so, ser de britiske analyser hovedsageligt de ekstra omkostninger som en konsekvens af øgede bygningsomkostninger. Der vil i det ansøgte projekt blive foretaget en kritisk gennemgang af resultaterne fra de to undersøgelser tilpasset praktiske erfaringer fra det danske erhverv. Slutresultatet vil være en bredt funderet vurdering af, hvilke ekstra omkostninger det vil medføre for danske svineproducenter, hvis de skal indføre løsdrift for farende og diegivende søer, og dermed af størrelsen af de økonomiske incitament, som er nødvendige for at få dem til at skifte.

Aktiviteter 2012: Kort litteraturstudie, interview med danske producenter og rådgivere og efterfølgende tilpasning af omkostningsberegningerne for forskellige mulige staldsystemer for løsgående søer.

Aktiviteter 2013: Supplerende beregninger på specifikke staldsystemer på baggrund af de prioriteringer der er fremkommet i borger- og forbrugeranalyserne og input til samlet analyse.

Ressourceforbrug WP4: 1,5 måned i 2012 og 1,5 måned i 2013.

WP 5 (konklusion og formidling)

Denne arbejdsopgave samler trådene og sørger for at sikre det løbende samarbejde i projektgruppen og i forhold til styregruppen. Der ligger således både en projektorganisations- og en fortolkningsopgave i denne arbejdsopgave. Den afgørende opgave er at sikre, at designet af undersøgelserne i de øvrige arbejdsopgaver er koordineret, og at resultaterne af de forskellige undersøgelser bliver tænkt sammen og formidlet som en helhed.

Aktiviteter 2012: Formulering og løbende justering af arbejdshypoteser og delkonklusioner samt sikring af intern formidling mellem projektdeltagere og i forhold til styregruppen.

Aktiviteter 2013: Sammenfatning og diskussion af resultater på tværs af arbejdsopgaver samt redigering og offentliggørelse af slutrapport og organisering af afsluttende offentlig workshop.

Ressourceforbrug WP5: 3 måneder i 2012 og 3 måneder i 2013.

Organisering

Projektlederens opgave er at sikre, at projektets enkeltdele koordineres, så de supplerer hinanden, så projektets tidsplan følges, og så der sker en samlet formidling. I spidsen for de enkelte arbejdsopgaver står seniorforskere fra Fødevarerøkonomisk Institut på Københavns Universitet og fra MAPP-centret på Aarhus Universitet. Disse, som har deres baggrund i fagområderne sociologi, økonomi, markedsanalyse og etik, har både stor erfaring i at arbejde

selvstændigt inden for deres respektive felter og i tværfagligt samarbejde.

Der afholdes halvårslige projektmøder for alle projektdeltagere, kombineret med styregruppemøder, samt møder, hvor kun dele af projektgruppen involveres – typisk i forbindelse med afslutning af milepæle. Projektet afsluttes med en heldags workshop, hvor offentligheden inviteres, og hvor resultaterne fremlægges.

Involverede seniorforskere: Professor Peter Sandøe (projektleder, WP5), lektor Jesper Lassen (WP1), seniorforsker Tove Christensen (WP2), lektor Lars Esbjerg (WP3), seniorforsker Jørgen Dejgård Jensen (WP4).

Der er nedsat en styregruppe bestående af repræsentanter for primærerhvervet, markedsaktører fra slagterierne med eksporterfaring, detailhandelen, Forbrugerrådet og Dyrenes Beskyttelse. Markeder hvor dataindsamlingen skal finde sted besluttet endeligt i styregruppen. Herudover vil styregruppen få mulighed for at kommentere på design af undersøgelserne og vil løbende få mulighed for at kommentere resultater. Styregruppens medlemmer forventes at være behjælpelige med at sikre god kontakt mellem projektet og de relevante dele af erhvervet.

Offentliggørelse

Projektet forventes at danne grundlag for tre artikler i internationale tidsskrifter med peer review, en for WP2, en for WP3 og en for det samlede projekt.

Desuden vil der blive lavet en dansksproget rapport, som vil blive offentliggjort ved den nævnte heldagsworkshop ved projektets afslutning. Endelig vil projektets resultater efterfølgende blive forsøgt formidlet til den danske fagpresse, ved den årlige svinekongres og lignende.

International dimension

Der vil blive foretaget forskellige former for dataindsamling for de væsentligste eksportmarkeder. Der er allerede et nært samarbejde mellem projektlederen og forskere ved Scottish Agricultural College og Newcastle University, som beskæftiger sig med undersøgelse af systemer til løse færende og diegivende søer. Desuden har Tove Christensen og Lars Esbjerg tæt samarbejde med svenske forskere, som er førende inden for de metoder, som benyttes i deres respektive arbejdsopgaver. Nærværende projekt vil underbygge gruppens i forvejen stærke position i den internationale forskning vedrørende markedsdrevet dyrevelfærd.

Usikkerhedselementer

Det væsentligste usikkerhedsmoment er, om der kan findes holdnings- og betalingsviljestudier fra de væsentligste eksportmarkeder, som matcher de danske. Er dette ikke muligt, vil analyser af eksportmarkederne i overvejende grad blive baseret på interview med centrale importvirksomheder, centrale danske markedsaktører med eksporterfaring samt erfaringerne fra de danske undersøgelser – og projektet vil bidrage til at kortlægge hvor der er behov for mere viden.

Effektvurdering

Gængse bibliometriske metoder kan bruges til at vurdere den forskningsmæssige effekt. Effekten på erhverv og samfund kan måles ved interview med udvalgte nøglepersoner.